

**TILTAKSPLAN FOR ET TRYGT PSYKOSOSIALT MILJØ FOR BARN OG UNGE I
OSLO OG ETABLERING AV MOBBEOMBUD**

Sammendrag:

Barn og unge i Oslo skal kunne utfolde seg i trygge miljøer og omgivelser, enten dette er i barnehage, skole eller i aktiviteter i fritiden. Byrådet har ansvar for at barnehager og skoler vet hvordan de forebygger, hvordan de avdekker og hvordan stopper krenkende atferd og mobbing. Skolene og barnehagene har ansvar for å skape et forebyggende miljø og å gripe inn ved tilfeller av mobbing og krenkelser. Byrådet vil forsterke evnen barnehager, skoler og fritidstilbud har til å bekjempe mobbing og krenkelser av barn og unge.

Retten til et godt psykososialt miljø er forankret i opplæringsloven, men flere alvorlige saker den senere tid viser at norsk skole ikke gjør nok for å forebygge, avdekke og følge opp mobbing. Barnehageloven har ingen egen bestemmelse som sikrer barnas fysiske og psykososiale miljø i barnehagen på linje med elevenes rettigheter, men forskrift om miljørettet helsevern for barnehager og skoler sier at også barnehager skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold. Frivillige organisasjoner, som gir tilbud om fritidsaktiviteter for barn og unge, vil gjennom sin virksomhet kunne fungerende inkluderende og med det kunne forebygge mobbing. Ut over dette har ikke organisasjonene et formelt juridisk ansvar eller forpliktelse til å avdekke eller følge opp mobbing og andre typer krenkelser.

Byrådet registrerer at arbeidet mot mobbing i all hovedsak har vært konsentrert rundt aktiviteter i skolen og i skoletiden. Byrådet vil gjennom denne tiltaksplanen utvide arbeidet mot mobbing til også å inkludere barnehager og fritiden. Byrådet vil opprette et nytt mobbeombud underlagt Oslo bystyre, som en uavhengig tredjeperson. Fastsettelse av mobbeombudets mandat og revidering av Elev- og lærlingeombudets mandat er en del av denne saken.

Med denne tiltaksplanen for et trygt psykososialt miljø for barn og unge tar byrådet nye grep i kampen mot mobbing. Planen har følgende innsatsområder:

1. Vi skal få kunnskap om mobbing og uønsket atferd også i barnehage og på de første skoletrinnene
2. Frivillige organisasjoner skal involveres i arbeidet med å sikre et trygt psykososialt miljø for barn og unge
3. Barnehage og skole skal få tydelige prosedyrer for hvordan mobbesaker skal håndteres, og disse skal være felles i hele Oslo

4. Barnehage og skole får en forpliktelse om aktivt å undersøke om det forekommer mobbing
5. Alle barnehager og skoler skal ha en egen handlingsplan mot mobbing
6. Alle som arbeider i barnehage og skole skal få mer kunnskap om å forebygge, oppdage og reagere på mobbing
7. Barnehagebarna og elevene må være med å medvirke til et godt psykososialt miljø
8. Barn og unge skal få en uavhengig tredjeperson de kan kontakte dersom det ikke blir slutt på mobbingen

Med denne saken utkvitteres bystyrets vedtak 26.08.2015 i forbindelse med behandlingen av sak 243 Privat forslag fra Marianne Borgen (SV), Trine Dønhaug (SV) og Gülay Kutal (SV) av 12.03.2015 om økt satsing for å forebygge mobbing i barnehagen og skolen:

1.
Bystyret ber Byrådet om å intensivere arbeidet mot mobbing og trakassering og etablere et Oslo program for et godt psykososial- og læringsmiljø i barnehagen og skolen hvor alle skolene og barnehagene skal være deltager i. Det skal samarbeides tett med barn og foreldre.

2.
Oslos lokale manifest mot mobbing skal involvere barnehagene i Oslo.

3.
Bystyret ber Byrådet om at resultatene i elevundersøkelsen om mobbing og krenkelser for Oslo og lokalt manifest mot mobbing legges frem for bystyret i forbindelse med Byrådets tertialrapportering med redegjørelse for tiltak og situasjon.

4.
Bystyret ber Byrådet vurdere å innføre et mobbeombud som har som oppgave å ivareta barnehagebarn og elevers rett til et trygt og godt miljø, og levere notat til helse- og sosialkomiteen vedrørende saken.

Saksfremstilling:

1. Om mobbing og arbeidet mot mobbing i barnehage

Regelverk mot mobbing i barnehagen

Barnehagens personale skal legge godt til rette for å ivareta barnas behov for omsorg og inkludering. I barnehagelovens formålsparagraf står det:

Barnehagen skal møte barna med tillit og respekt, og anerkjenne barndommens egenverdi. Den skal bidra til trivsel og glede i lek og læring, og være et utfordrende og trygt sted for fellesskap og vennskap. Barnehagen skal fremme demokrati og likestilling og motarbeide alle former for diskriminering.

I rammeplanen for barnehagen står det (s.18):

Barnehagens dagligliv skal preges av samvær som innebærer at personalet lytter, støtter og utfordrer barn. Barnehagen skal fremme positive handlinger som motvirker avvissning, mobbing og vold. Personalet må medvirke til at hvert enkelt barns individualitet og behov for selvutfoldelse kan skje i trygghet og innenfor fellesskapets normer og regler.

Barnehageloven har ingen egen bestemmelse som sikrer barnas fysiske og psykososiale miljø i barnehagen på linje med elevenes rettigheter som er forankret i opplæringsloven. Forskrift til folkehelseloven om miljørettet helsevern i barnehager og skoler § 12 sier at «Virksomheten skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold».

Kunnskap om mobbing i barnehagen

I barnehagen kan mobbing gjøre seg gjeldende ved at barna har en egenopplevelse av å bli stengt ute av leken, bli dominert, undertrykket, krenket, manipulert, latterliggjort, truet, få negative kommentarer eller ikke bli akseptert. Forskning viser at omkring 12 prosent av barna sier de ofte blir plaget av andre barn, når de er i barnehagen (Sandseter m.fl. 2012).

Det har tidligere vært ulike syn på om mobbing faktisk forekommer i barnehagene. Nyere forskning har påvist at også barnehagebarn utsettes for mobbing og krenkelser, oftest i form av utestengelse og manglende inkludering (Lund m.fl. 2015).

Bruken av mobbebegrepet i barnehage er imidlertid omdiskutert. Ulike meninger om hva som ligger i begrepet mobbing gir ulik bruk av begrepet. Det er blitt diskutert om små barn er i stand til å mobbe intensjonelt. Derfor brukes i stedet gjerne begreper som erting, egling eller utestengning i barnehagesammenheng. I forskningsrapporten «Hele barnet, hele løpet; Mobbing i barnehagen» ble det lansert en ny definisjon på mobbing i barnehagen. Den lyder: «*Mobbing av barn i barnehagen er handlinger fra voksne og/eller andre barn som krenker barnets opplevelse av å høre til og være en betydningsfull person for fellesskapet.*» Denne definisjonen kan bidra til en utvidet forståelse av mobbing i barnehagen.

Utdanningsdirektoratet utarbeidet i 2012 veilederen «Barns trivsel – voksnes ansvar: Forebyggende arbeid mot mobbing starter i barnehagen», til støtte i barnehagens arbeid med å skape et godt psykososialt miljø som forebygger mobbing og krenkelser. Her vises det til følgende fellestrekk ved ulike definisjoner av mobbing:

- Det dreier seg om negative, fysiske eller psykiske handlinger begått av en eller flere mot en annen.
- Den som blir utsatt for erting, plaging eller utestengning, er lett tilgjengelig som del av et felleskap han eller hun ikke har valgt selv
- Det er ubalanse i maktforholdet slik at det er vanskelig å forsvare seg

Det viktigste arbeidet for et godt psykososialt miljø for de yngste barna gjøres ifølge forskning i den enkelte barnehage ved at de voksne sørger for at alle barna opplever trygghet, inkludering i lek og vennskap. Likevel viser forskning at også barnehagebarn opplever mobbing (Helgesen 2014). Det er viktig at barnehagenes ledere og personale erkjenner at mobbing skjer i barnehagen, og har et bevisst forhold til hvordan dette skal forebygges, avdekkes, og håndteres.

2. Om mobbing og arbeidet mot mobbing i skolen

Regelverk mot mobbing i skolen

Alle elever har rett til et godt fysisk og psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel og læring. Dette slås fast i opplæringslovens kapittel 9a. Djupedal-utvalget legger til grunn at den individuelle retten til et trygt psykososialt miljø betyr at det er nulltoleranse for krenkelser, mobbing, trakassering og diskriminering av elever (NOU 2015:2). Det innebærer at skolen må reagere når det skjer, og slå ned på alle tilløp til slike ord og handlinger.

Skolens handlingsplikt er regulert i opplæringslovens § 9a-3. Her heter det blant annet at:

Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør.

Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.

Dersom en elev eller foreldrene ber om tiltak som gjelder det psykososiale skolemiljøet, skal skolen behandle saken etter forvaltningslovens regler om enkeltvedtak. Slike enkeltvedtak vil kunne påklages etter forvaltningslovens regler. Enkeltvedtaket skal inneholde en plan for hvordan eleven skal ha det trygt og godt på skolen. Skolen skal følge opp planen og se om tiltakene fungerer, i dialog med foreldre og elev. Planen skal avsluttes når eleven og foreldrene opplever skolemiljøet som trygt og godt. Dersom eleven/foreldrene ikke er fornøyd med tiltakene skolen har satt i gang, kan de klage til Fylkesmannen.

Kunnskap om mobbing i skolen

Til tross for at arbeidet mot mobbing og for et godt psykososialt miljø er godt forankret i lov- og regelverk fortsetter mobbing og krenkelser av barn og unge å være et stort samfunnsproblem.

Tall fra Elevundersøkelsen for 2015 viser at 3,9 prosent av elevene på landsbasis mobbes to til tre ganger i måneden eller oftere, og at 14,3 prosent opplever krenkelser like ofte. For Oslo ligger tallene marginalt høyere. 4,9 prosent av elevene i Oslo oppgir at de blir mobbet to til tre ganger i måneden eller oftere. 1 925 elever mobbes to til tre ganger i måneden eller oftere og av disse er det 705 elever som rapporterer at de mobbes flere ganger i uken. Av krenkelser er det å bli gjort narr av eller å bli ertet slik at en blir lei seg det vanligste å oppleve. 9,4 prosent av Osloelevene opplever dette to til tre ganger i måneden eller oftere. Det å få negative kommentarer på utseendet eller å bli holdt utenfor følger deretter som de vanligste formene for krenkelser.

Digital mobbing er en spesielt utfordrende form for mobbing. Digital mobbing når raskt et svært stort publikum. Det er ofte lettere å mobbe når en kan være anonym og har større avstand til offeret. Digital mobbing kan derfor lettere foregå uten at mobber ser offerets reaksjoner, mens konsekvensene av mobbingen vil kunne følge offeret i lang tid. Digitale medier er kontinuerlig tilgjengelig og innholdet kan nå den som krenkes til alle døgnets tider.

Elevundersøkelsen viser at det er overlapp mellom de elevene som opplever tradisjonell mobbing og de som opplever mobbing digitalt. Rundt 35 prosent av elevene som oppgir at de er digitalt mobbet oppgir også å ha blitt mobbet på tradisjonelt vis (Wendelborg m.fl. 2012). Andre undersøkelser finner enda høyere grad av overlapp (Olweus 2012).

Risikoen for å bli utsatt for mobbing avtar med alderen. Det er generelt størst andel elever som opplever mobbing på barnetrinnet, og minst andel på videregående skole (Elevundersøkelsen 2015). Det motsatte gjelder imidlertid for digital mobbing. Den tiltar med elevenes alder og er mer utbredt på ungdomsskole og videregående skole enn på barnetrinnet. Generelt er det å bli mobbet omtrent like utbredt blant jenter og gutter. Det å mobbe er derimot langt mer utbredt blant gutter. Når jenter mobber, benytter de i mindre grad fysisk vold enn det gutter gjør.

Årsaken til at noen barn og unge mobber andre er sammensatt. Forskningen viser til forklaringer både på individnivå og på gruppenivå (NOU 2015:2). Mobbing skapes ikke gjennom én, men mange ulike former for sammenvevde krefter. Hva som oppleves som akseptabelt i samfunnet for øvrig, samt skole- og klassekultur, legger rammene rundt mobbingen. På individnivå er konfliktfylte familieforhold, atferdsvansker, utfordringer med skolearbeidet, samt i noen tilfeller selv å bli mobbet, blant faktorer som kan spille inn.

Konsekvensene av mobbing kan være svært alvorlige, spesielt når mobbingen er systematisk og langvarig. Å bli utsatt for mobbing medfører betydelig økt risiko for å utvikle psykiske plager og lidelser (Folkehelseinstituttet 2016). De psykiske problemene kan vise seg i form av plager med depresjon, angst, lav selvtillit, ensomhet, selvmordstanker, psykotiske symptomer og psykosomatiske plager som hodepine, magesmerter og søvnvansker (se for eksempel Fekkes m.fl. 2006, Arsenault m.fl. 2010 eller Olweus & Breivik 2014). De psykiske plagene kan i verste fall vedvare livet gjennom og ha en sterk påvirkning på både livskvalitet og tilknytning til samfunn og andre mennesker.

Mobbing har ikke bare negative konsekvenser for de som blir mobbet, men også for de som mobber. Forskning har funnet at de som i skolealderen mobbet andre har økt risiko for blant annet antisosial atferd og kriminalitet senere i livet (Olweus 2011). Forebyggende tiltak har derfor positive effekter både for de som er ofre for mobbing og for de som mobber selv.

Djupedal-utvalget

Den rødgrønne regjeringen satt i 2013 ned et offentlig utvalg ledet av Øystein Djupedal for å bedre skolemiljøet og redusere mobbingen. Utvalget la våren 2015 frem sin utredning (NOU 2015:2) om arbeidet mot mobbing og krenkelser. Utredningen inneholdt en rekke forslag. Som del av oppfølgingen av Djupedal-utvalget har Kunnskapsdepartementet sendt på høring forslag til endringer i opplæringslovens kapittel 9a. Det foreslås blant annet å tydeliggjøre skolenes aktivitetsplikt i mobbesaker, endre bruken av enkeltvedtak og innføre en hjemmel for tvangsmulkt.

2.1. Forebygging av mobbing i Osloskolen

Det er utviklet en rekke programmer for å redusere mobbing og forbedre læringsmiljøet i skolen. De mest utbredte i norsk skole er Olweus-programmet, PALS, ZERO og RESPEKT. Disse fire antimobbeprogrammene har fått støtte fra Utdanningsdirektoratet.

I perioden 2002 til 2012 var arbeidet mot mobbing i Osloskolen hovedsakelig forankret i disse og andre antimobbe- og læringsmiljøprogrammer. Svært mange osloskoler var tilknyttet programmene Olweus, Connect/RESPEKT og Skolemegling eller jobbet etter PALS-modellen. I 2012 var totalt 109 av skolene tilknyttet et av disse programmene.

Forskning viser at effekten av mobbeprogrammer er varierende (Farrington og Ttofi 2009). Noen programmer kan dokumentere god effekt, men det er avgjørende at programmene implementeres på en god måte og følges tilstrekkelig opp. En innvending som ofte reises mot denne typen programmer, der eksperter utenfra kommer inn i skolen for å gjennomføre tiltak og etablere bestemte arbeidsformer, er at tiltakene har kortvarige effekter og at effektene forsvinner når programperioden er over (se for eksempel NOU 2015:2).

Erfaringene fra arbeidet med programmene er ulike i Osloskolen, men resultatene over tid viser at de ikke generelt har gitt lavere mobbetall. En evaluering Utdanningsetaten gjorde våren 2013 viste også at mange av skolene ikke jobbet systematisk etter programmene, og at mange skoler brukte programnavnene kun som betegnelse på arbeidet mot mobbing. Flere skoler meldte at programmene ikke fungerte slik de var ment og at de ikke oppfylte alle behovene skolene hadde i arbeidet knyttet til psykososialt miljø. I tillegg ga svært mange skoler tilbakemelding om at arbeidet med program var tidkrevende. Programmene bidro også til kunstig delt fokus mellom faglig undervisning og læringsmiljø.

Basert på analyser av resultater over tid, evaluering av systematisk bruk av programmene og kunnskapsutvikling på feltet (blant annet Svenska Skoleverket 2011), valgte Utdanningsetaten i 2013 ikke å fornye kontraktene med programleverandørene.

Det viktigste arbeidet for et godt psykososialt miljø i Osloskolen gjøres ved den enkelte skole og i den enkelte klasse. Mange av de skolene som har gått bort anti-mobbeprogram har i stedet forsøkt å arbeide systematisk mot mobbing på andre måter. Det er mange ulike faktorer som bidrar til utviklingen av en skoles mobbetall. Hvilke tiltak som er best må derfor vurderes individuelt for hver skole.

Forskningen er samstemt om at langsiktig og bredt anlagt arbeid med skolemiljø er det beste tiltaket for å forhindre mobbing og uønsket atferd i skolen. Skoler som legger forskningsbasert kunnskap til grunn for sitt arbeid, har større sjanse for å lykkes. Lærerens ledelse av klassen og undervisningen er den viktigste faktoren for å skape gode og trygge skolemiljø og forebygge mobbing. Andre viktige faktorer er positive relasjoner mellom elever og lærer-elev, skoleledelse og godt samarbeid mellom skole og hjem (se for eksempel NOU 2015:2).

2.2. Faglig støtte og veiledning til skolene

Utdanningsetaten følger opp skolene, både i styringslinjen og med faglig støtte og veiledning. Skolene gis støtte knyttet til å utvikle det psykososiale miljøet ved skolen, men også støtte og hjelp hvis mobbingen blir et problem på skolen. Tilbudet skolene tilbys omfatter blant annet:

- *Støtte rettet mot skoleledere.* Utdanningsetaten gjennomgår Elevundersøkelsen hvert år med hver enkelt rektor og gjennomfører kurs med opplæring i å fatte og følge opp vedtak knyttet til § 9a-3 i opplæringsloven.

- *Læringsmiljøteam.* Utdanningsetaten har et læringsmiljøteam som bistår og veileder skolene med særskilte læringsmiljøutfordringer. Dette kan være knyttet til utfordringer i en enkelt klasse, på et trinn eller for hele skolen.
- *Følge opp skoler med høye mobbetall.* Alle skoler på Fylkesmannens liste over skoler med høye mobbetall følges opp særskilt av Utdanningsetaten. Dette gjelder også alle skoler med fare for å komme på Fylkesmannens liste over skoler med høye mobbetall i 2015. I 2016 skal alle skoler med 7 prosent mobbing eller mer, støttes til å iverksette forskningsbaserte tiltak, i henhold til føringer fra Fylkesmannen.
- *Lære av skoler med lave mobbetall.* I 2015 hentet Utdanningsetaten inn informasjon fra 11 skoler med lave mobbetall i Elevundersøkelsen 2014. Blant strategiene disse skolene beskrev som viktige for at de lyktes med lave mobbetall var tydelig klasseledelse og releasjonsarbeid mellom lærer-elev, elev-elev og skole-hjem.
- *Ambulant team og akuttplaner.* Noen skoler står overfor større utfordringer knyttet til problematferd, uro og bråk. Ambulant team bistår rektor ved akutte voldshendelser og har tilgang til åtte akuttplasser for elever med særdeles store utfordringer knyttet til problematferd.
- *Kriminalitetsforebygging.* Skolene arbeider kriminalitetsforebyggende gjennom deltakelse i SaLTo, et samarbeid mellom Oslo kommune og Oslo politidistrikt for å forebygge barne- og ungdomskriminalitet og redusere rusmisbruk blant barn og unge. I lokale SaLTo-samarbeid arbeider skoler, bydel og politi blant annet med krenkelser og mobbing på digitale medier. Utdanningsetatens SaLTo-handlingsplan omfatter blant annet systematisk arbeid for godt læringsmiljø med strategier for forebygging, avdekking og håndtering.
- *Ved lovovertridelser.* Utdanningsetaten har tett samarbeid med politiet og konfliktrådet for å forebygge og håndtere kriminalitet. Skolene skal gripe tak i og eventuelt anmelde krenkende ytringer på nett dersom det foregår i skoletiden eller har effekt på elevenes psykososiale miljø. Det kan også vurderes bruk av gjenopprettende prosess i regi av konfliktrådet. Krenkende og hatefulle ytringer på nett gir i mange tilfeller grunnlag for anmeldelse. I saker der krenkelser skjer anonymt kan det være spesielt viktig at forholdet etterforskes og at partene blir konfrontert med effekten av de krenkende handlingene.

3. Innspill til byrådssaken

Som del av arbeidet med denne saken ble det 23. mai 2016 avholdt møte med Fagforbundet og Utdanningsforbundet etter Hovedavtalens § 14-f. Organisasjonene ble i etterkant av møtet invitert til å gi skriftlige kommentarer til saken. Fagforbundets innspill følger som vedlegg til saken. Saken har også blitt redegjort for i kontaktutvalgets møte 6. juni 2016.

I mai 2016 inviterte byrådet til et stormøte mot mobbing i Oslo rådhus der forskere og praktikanter innledet om ulike tema knyttet til mobbing. Møtet samlet et større antall deltakere fra bydeler, skoleverket, barnehagene, arbeidslivets organisasjoner og frivilligheten. Møtedeltakerne ble på forhånd tilsendt forslag til mandat for nytt mobbeombud, forslag til

avtaletekst for *Partnerskap mot mobbing* og forslag til mulige nye tiltak mot mobbing, og fikk mulighet til å gi innspill på disse dokumentene både under møtet og skriftlig i etterkant. I tillegg til stormøtet har Byrådsavdeling for oppvekst og kunnskap også avholdt flere møter med frivillige organisasjoner, bydeler og barn og unge der bekjempelse av mobbing har vært tema.

4. Byrådets tiltaksplan for et trygt psykososialt miljø for barn og unge i Oslo og etablering av mobbeombud

Med denne tiltaksplanen for et trygt psykososialt miljø for barn og unge tar byrådet nye grep i kampen mot mobbing. Planen har følgende innsatsområder:

1. Vi skal få kunnskap om mobbing og uønsket atferd også i barnehage og på de første skoletrinnene
2. Frivillige organisasjoner skal involveres i arbeidet med å sikre et trygt psykososialt miljø for barn og unge
3. Barnehage og skole skal få tydelige prosedyrer for hvordan mobbesaker skal håndteres, og disse skal være felles i hele Oslo
4. Barnehage og skole får en forpliktelse om aktivt å undersøke om det forekommer mobbing
5. Alle barnehager og skoler skal ha en egen handlingsplan mot mobbing
6. Alle som arbeider i barnehage og skole skal få mer kunnskap om å forebygge, oppdage og reagere på mobbing
7. Barnehagebarna og elevene må være med å medvirke til et godt psykososialt miljø
8. Barn og unge skal få en uavhengig tredjeperson de kan kontakte dersom det ikke blir slutt på mobbingen

Mobbing har alvorlige konsekvenser både for enkeltindividet og omgivelsene. Også de som utøver mobbing er overrepresentert i statistikker som forteller om ødelagte liv og uutnyttede muligheter. Årsakene til at noen barn mobber og andre blir mobbet, mens noen både mobber og blir mobbet, er komplekse og sammensatte. Uansett skjer dette i miljøer som direkte og indirekte tillater at det skjer, hvor voksne ikke ser eller griper inn.

De elevene som blir mobbet på skolen, står også i fare for å bli mobbet når de er sammen med klassekamerater i ulike aktiviteter i fritiden. Mobbing i skolen når raskt andre sosiale arenaer. Digitale medier er kontinuerlig tilgjengelig og kan nå den som krenkes til alle døgnets tider. Disse elevene får aldri fred.

Barn og unge lever ikke sine liv innenfor kommunens sektorgrenser. For å redusere mobbing må skole og barnehage samhandle med hjemmet og fritidsarenaer. Det snakkes gjerne om *laget rundt barnet* i forbindelse med tidlig innsats i skolen, men dette laget er vel så viktig i arbeidet mot mobbing. Skole, barnehage, barnevern, helsestasjon/skolehelsetjeneste, fritids- og kultursektor, familie og frivillighet, er alle sentrale deler av laget rundt barnet. Byrådet vil styrke samarbeidet og koordineringen mellom ulike instanser for å sikre en helhetlig oppfølging og bidra til trygge psykososiale miljøer for barn og unge.

Stadig flere forskere er enige om at langsiktig og bredt anlagt arbeid med skolemiljø er den beste strategien for å forhindre mobbing og uønsket atferd i skolen (se for eksempel Lillejord m.fl. 2014). Arbeidet mot mobbing kan ikke reduseres til deltakelse i et antimobbeprogram. Lærerens evne til klasse- og læringsledelse er sentral i arbeidet mot mobbing. Det betyr lærerens evne til å skape trygghet og gode relasjoner gjennom god undervisning og læring, faglig og sosialt. Byrådet vil skape en mer systematisk innsats mot mobbing i Osloskolen og bygge videre på den kunnskapen og kompetansen som har blitt bygd opp ute på skolene og i utdanningsadministrasjonen over flere år.

Byrådet mener det er viktig at den enkelte skole, basert på forskning og kunnskapsbaserte vurderinger, har anledning til å velge de verktøyene som best passer dem for å bekjempe mobbing og krenkelser. I noen tilfeller kan dette være et program eller en ekstern samarbeidspartner. I andre tilfeller kan det være mer hensiktsmessig med tiltak i regi av skolen selv. Det er uansett det langsiktige, helhetlige og systematiske arbeidet som er avgjørende for om en lykkes med et godt og inkluderende psykososialt skolemiljø. Deltakelse i et program vil aldri være tilstrekkelig i seg selv.

Det har tidligere vært ulike syn på om mobbing faktisk forekommer i barnehagene. Nyere forskning viser til at det er svært viktig at mobbing også anerkjennes som et fenomen som også foregår i barnehagene. Vennskapet og lekens betydning står sentralt i arbeidet mot mobbing i barnehagen. Vennskap er det aller viktigste virkemiddel mot mobbing, og personalet i barnehagen er rollemodeller og bidrar gjennom egen væremåte til barns læring av sosiale ferdigheter. Et aktivt og tydelig personale er nødvendig for å skape et varmt og inkluderende sosialt miljø. Personalet må være aktive tilstedeværende voksne som griper inn når barn blir ertet, mobbet, krenket eller ekskludert. Alle barn må bli tatt i mot på en god måte, og personalet må sikre at alle barn blir sett, opplever å høre til og er en betydningsfull person for fellesskapet.

Byrådet er opptatt av at barn og unge som opplever mobbing, og deres foreldre, skal få en uavhengig tredjeperson de kan kontakte dersom det ikke blir slutt på mobbingen. Byrådet foreslår derfor at det opprettes et mobbeombud underlagt Oslo bystyret som skal bidra til at barnehagebarn og elever får sine rettigheter til et godt psykososialt miljø ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan rettighetene blir ivaretatt. Mobbeombudet skal være et lavterskeltilbud som kan kontaktes av elever og foreldre i vanskelige enkeltsaker, og ombudet kan gå inn i enkeltsaker og gå i dialog med barnehager og skoler i saker de ikke løser godt nok.

4.1 Vi skal få kunnskap om mobbing og uønsket atferd også i barnehage og på de første skoletrinnene

Barnehager og skoler i Oslo må i større grad samle kunnskap om gode eksempler på forebygging og håndtering av mobbing og krenkende atferd. Dette vil bidra til å bygge opp mer kompetanse ute i skolene og i barnehagene, der mobbingen skjer.

I Osloskolen gjennomføres Elevundersøkelsen hvert år på 5.–13. trinn, men undersøkelsen gjennomføres ikke på de lavere trinn og vi vet derfor lite om hvor mange barn i barnehagen og hvor mange elever på 1.–4. trinn som opplever mobbing. Av Elevundersøkelsen ser en at

risikoen for å bli utsatt for mobbing generelt er høyest på de laveste trinnene i undersøkelsen og avtar med alderen. Det er derfor et paradoks at man ikke systematisk undersøker forekomsten av mobbing før femte trinn. Byrådet mener at det er viktig at mobbing og uønsket atferd avdekkes allerede i barnehage og på de tidligste trinnene i skolen.

Byrådets tiltak:

- Byrådet vil innføre årlige trivselsundersøkelser for de eldste barna i barnehagen. Trivselsundersøkelsen skal supplere informasjonen fra den årlige brukerundersøkelse blant foreldre i barnehagene i Oslo. I denne brukerundersøkelsen kan foreldrene svare på hvordan de opplever barns trivsel i barnehagen. Sammen kan disse undersøkelsene gi barnehagene verdifull kunnskap i arbeidet med forebygging, avdekking og håndtering av mobbing og krenkende atferd i barnehager.
- Byrådet vil innføre årlige trivselsundersøkelser blant elever på 1.-4. trinn. Dette vil gi mer kunnskap til lærere og skoleledelse om det psykososiale miljøet på de laveste skoletrinnene. I tillegg vil byrådet gjøre Utdanningsdirektoratets årlige foreldreundersøkelse obligatorisk for skolene. Denne undersøkelsen er ikke obligatorisk fra statens side, men er egnet til å gi konkret informasjon til skolen om hva foreldrene etterspør og ønsker av endringer.

4.2 Frivillige organisasjoner skal involveres i arbeidet med å sikre et trygt psykososialt miljø for barn og unge

I 2014 ble det undertegnet et lokalt manifest mot mobbing i Oslo kommune for perioden 2015-2018. Partene bak manifestet var byråden for kunnskap og utdanning, Utdanningsetaten, Oslo kommunale foreldreutvalg, Elevorganisasjonen og flere av de ansattes organisasjoner. Byrådet mener dette lokale manifestet ikke er bredt nok forankret hos de aktørene som har ansvar for å avdekke og følge opp mobbing blant barn og unge, og at det ikke er forpliktende nok. Byrådet vil, som staten, inkludere barnehagene, men samtidig også invitere frivillige organisasjoner til å støtte opp under et nytt partnerskap mot mobbing i Oslo. Det legges opp til at partnerskapet underskrives av partnerne høsten 2016.

Byrådets tiltak:

- Byrådet vil erstatte lokalt manifest mot mobbing med et bredere forankret og forpliktende partnerskap mot mobbing som også inkluderer frivilligheten og barnehagene.

På denne måten går byrådet lenger enn det nasjonale partnerskapet som er initiert av regjeringen. I det nye partnerskapet vil byrådet og en rekke offentlige og private partnere samarbeide om å mobilisere ledere, ansatte og aktive i skole, barnehage og frivillige organisasjoner til å *jobbe sammen* for å gi barn og unge i Oslo et trygt og godt lærings- og oppvekstmiljø. Skolene skal i større grad invitere frivillige organisasjoner i nærmiljøet til lokalt samarbeid om et trygt psykososialt miljø, uavhengig av hvilke arena barn og unge utfolder seg i.

Bydelene er ansvarlig både for barnehagene og for mye av kommunens barne- og ungdomsarbeid og er en viktig samarbeidspartner for å skape trygge psykososiale miljøer. Byrådet vil invitere bydelene til å delta i partnerskapet.

Samarbeidet i partnerskapet vil konkretiseres både gjennom felles tiltak og særskilte tiltak hos de ulike partene. Arbeidet vil bli fulgt opp gjennom trivselsundersøkelser, foreldreundersøkelser, og aktuelle kartlegginger som gjennomføres i oppvekstsektoren. Partnerne forplikter seg til å innarbeide avtalen i egne handlingsplaner, se punkt 4.5 nedenfor. Det legges opp til at Byrådsavdelingen for oppvekst og kunnskap inviterer til årlige møter der partene må «rapportere» på sine handlingsplaner. Samarbeidet gjennom partnerskapet skal etter en virkeperiode evalueres og videreutvikles.

4.3 Barnehage og skole skal få tydelige prosedyrer for hvordan mobbesaker skal håndteres, og disse skal være felles i hele Oslo

De voksne må sammen med barna og elevene utarbeide samarbeids- og trivselsregler. Målet med reglene er godt samarbeid og å skape trygghet og trivsel for alle og å forebygge mobbing. Skolene og barnehagene må sørge for at saksgangen og rutiner i mobbesaker gjøres godt kjent for barn, elever og deres foresatte.

Byrådets tiltak:

- Byrådet vil utvikle en felles prosedyre for hvordan mobbesaker skal håndteres i Oslo skal utarbeides, og henges opp i alle barnehager og i alle klasserom og være lett tilgjengelig på Oslo kommunes nettsider. Prosedyrene skal være en oppskrift på hvordan elever og foreldre kan gå frem for å få hjelp ved mobbing. Byrådet vil aktivt arbeide for at også private barnehager og skoler skal følge disse prosedyrene.
- Byrådet vil oppdatere Oslostandarden for skole-hjemsamarbeid i løpet av skoleåret 2016/2017 for å forbedre kontakten mellom skole og hjem i mobbesaker. Oslostandarden skal tydeliggjøre for foresatte hva de kan forvente av skolen når det gjelder å sikre elevens trygghet og trivsel, og hva skolen forventer av de foresatte.
- Byrådet vil utvikle en ny oslostandard for tilvenning av barn i barnehagen, som også skal omfatte samarbeid mellom barnehage og hjem om det psykososiale. Barnehagen må gjennom foreldresamtaler og foreldremøter informere foreldrene om hvordan barnehagen jobber for å motvirke mobbing og sosial utestengelse, og orientere dem om barnehagens handlingsplan for et trygt, godt og inkluderende psykososialt miljø - og mot mobbing og krenkelser.
- Byrådet vil ta inn mobbing som et eget punkt i Oslo kommunes mal for årsplan som alle kommunale og flere private barnehager bruker for å tydeliggjøre barnehagens arbeid mot mobbing.
- Byrådet vil gjennomføre forsøk med mentorordninger på ungdomsskolen. En fadder/mentorordning kan innføres for første halvår på ungdomstrinnet. Elever fra 10.

trinn er mentorer og får i samarbeid med skolens personale ansvar for trygghet på 8. trinn. Elevene medvirker i utvikling av ordningen. Ingen skal starte skoleåret med å føle seg helt alene.

- Byrådet vil vurdere å styrke det sentrale læringsmiljøteamet slik at dette får større kapasitet til aktiv veiledning av skoler, både i forebygging av mobbing, men også til å håndtere særskilte læringsmiljøutfordringer i en enkelt klasse, på et trinn eller for hele skolen.

4.4 Barnehage og skole får en forpliktelse om aktivt å undersøke om det forekommer mobbing

Byrådet mener at dagens opplæringslov ikke er tilstrekkelig handlingsorientert. Byrådet vil innføre strengere krav til aktiv innsats fra de voksne for å avdekke mobbing. Krav om at det skal gripes inn først når man får «kunnskap eller mistanke» er ikke nok. I barnehageloven er aktivitetsplikten ikke nevnt i det hele tatt.

Kunnskapsdepartementet har sendt på høring forslag til endringer i opplæringslovens kapittel 9a, herunder endringer i § 9a-3 som omhandler skolenes aktivitetsplikt i saker knyttet til det psykososiale miljøet. I høringsforslaget foreslår departementet blant annet å tydeliggjøre at skolene har en plikt til å følge med på om elevene har det trygt og godt på skolen. Tidligere har det ikke direkte fremkommet av lovverket at skolene har en slik plikt, kun at de har en plikt til å undersøke og gripe inn ved kunnskap om eller mistanke om krenkelser og mobbing.

Byrådets tiltak:

- Byrådet vil innføre en strengere aktivitetsplikt for Oslo som går ut over dagens krav i opplæringslovens §9a-3. Byrådet mener Kunnskapsdepartementets forslag til lovendring er et steg i riktig retning, og vil innføre kravet før det har blitt behandlet i Stortinget og også la det omfatte barnehager. Plikten innebære at barnehager og skoler i Oslo aktivt skal forebygge, følge med og undersøke om det forekommer mobbing.
- Byrådet vil sikre at rutiner for å avdekke mobbing skal inngå i handlingsplanene til barnehager og skoler, jf. punkt 4.5 nedenfor. Rutinene må blant annet innebære at ansatte i skoler og barnehager har et oppmerksomt og trent blikk på samspillet mellom barna og elevene, at de er tilstedeværende og fører tilsyn i friminutter og lignende, og at mobbing, krenkelser og utestengelse tas opp i individuelle samtaler med barn og elever, regelmessige samtaler i klassen og samtaler med foreldre.

4.5 Alle barnehager og skoler skal ha en egen handlingsplan mot mobbing

For å skape gode psykososiale miljøer er det nødvendig med et langsiktig, helhetlig og systematisk arbeid. Et slikt arbeid bør formaliseres gjennom en særskilt handlingsplan. Det er viktig at handlingsplanen forankres i driftsstyret i skolen og i samarbeidsutvalget i barnehagen. Ifølge opplæringslovens kapittel 9a har allerede skolene et ansvar for å arbeide kontinuerlig og systematisk med det psykososiale miljøet. De fleste skolene i Oslo har planer

for arbeidet med det psykososiale miljøet, men det er likevel skoler og barnehager som mangler en handlingsplan eller har en handlingsplan som bør oppdateres.

Byrådetts tiltak:

- Byrådet vil at alle kommunale barnehager og skoler skal ha en handlingsplan for et trygt, godt og inkluderende psykososialt miljø – og mot mobbing og krenkelser. Planen skal sikre at alle barn og elever som opplever slike uønskede hendelser blir tatt på alvor og opplever voksne som handler umiddelbart.

Handlingsplanen skal følge noen overordnede retningslinjer, men utarbeides lokalt og være forpliktende. Skoleledelsen skal aktivt inkludere elevene og elevrådet i arbeidet for et godt psykososialt skole- og klassemiljø, og elevene skal medvirke ved utarbeidelsen av handlingsplanen. Skolen skal også invitere foresatte til samarbeid om handlingsplanen. Barnehagens ledelse må involvere barna, alle ansatte og foresatte i utarbeidelsen av planen, og barnehagens samarbeidsutvalg (SU) skal godkjenne endeling handlingsplan.

Gjennom handlingsplanen skal barnehagen og skolen gjøre barn, elever og foreldre kjent med rettighetene til et godt psykososialt miljø, og hvordan de tidligst mulig kan si ifra hvis de opplever ekskludering, mobbing eller andre uønskede hendelser. De skal også gjøres kjent med hva som er barnehagen og skolens ansvar når krenkelser forekommer.

Planene skal foreligge innen 1. januar 2017 og vil følges opp gjennom styringsdialogen.

4.6 Alle som arbeider i barnehage og skole skal få mer kunnskap om å forebygge, oppdage og reagere på mobbing.

De voksnes holdninger til mobbing i barnehagen og skolen og deres handlinger i møte med mobbing, er avgjørende. Foreldre og medarbeidere har et felles ansvar for barnas trivsel og for å motvirke mobbing og diskriminering. Byrådet føler samtidig et stort ansvar for å gi medarbeidere i Oslo kommune bedre kompetanse og mer kunnskap om å forebygge, oppdage og reagere på mobbing.

Byrådetts tiltak:

- Byrådet vil øke kompetansen i skole- og klasseledelse og ledelse i barnehager, og øke kompetansen om gode psykososiale miljø hos alle ansatte i skole og barnehage. Det skal legges sterkere vekt på hvordan barnehager og skoler kan skape et godt psykososialt miljø, og hvordan mobbing, ekskludering og krenkelser kan bekjempes. Alle som arbeider i barnehage, skole og aktivitetsskole skal få mer kunnskap om å forebygge, oppdage og reagere på mobbing. Hvordan en kan sikre et godt psykososialt miljø og bekjempelse av mobbing skal i større grad inkluderes i etterutdanningskurs for lærere i Osloskolen. Kompetansehevingen skal være forskningsbasert. Elevene bør

medvirke ved utviklingen av kursene. Bydelene bør bidra til kompetanseheving av det psykososiale miljøet i barnehagene gjennom kurs og veiledning av de ansatte.

- Byrådet vil ta initiativ overfor staten for å få tydeligere bestemmelser i barnehageloven om barnas rett til et psykososialt miljø i barnehagen. Mobbing er ikke omtalt i selve barnehageloven og i liten grad nevnt i rammeplanen til barnehagene. Byrådet vil også ta initiativ til overfor staten om at dette temaet må inn som tema på lærerutdanningene. I dag blir ikke lærere eller skoleledere godt nok forberedt gjennom utdanningen til å ta det ansvaret for det psykososiale skolemiljøet som de er pålagt gjennom lovverket.

4.7 Barnehagebarna og elevene må være med å medvirke til et godt psykososialt miljø

Det er en generell utfordring at alle elever har rettigheter til et godt psykososialt læringsmiljø, samtidig som elevene selv ikke har tilsvarende plikter til å ivareta medelevers nevnte rettigheter. Dette ble blant annet påpekt i forbindelse med fremleggelsen av Djupedal-utvalgets utredning (NOU 2012:5). Barn i barnehage har også rett til medvirkning, og skal ha mulighet til aktiv deltagelse i vurdering av barnehagens virksomhet. Særlig de eldste barna kan være viktige bidragsytere i barnehagens arbeid med å sikre et godt psykososialt miljø i barnehagen. Personalet i barnehagen må være oppmerksomme på barns ulike uttrykksformer, og må ta hensyn til både alder og modenhet i arbeidet med å involvere barna.

Byrådets tiltak:

- Byrådet vil at elevene skal få mer kompetanse, medvirkning og ansvar for skolemiljøet. Det vil gjøre elevene bedre rustet til å ivareta hverandre. Grunnlaget for dette må være at elevstemmen kommer tydelig fram i den ordinære undervisningen. Det må planlegges for og jobbes med den sosiale læringen i arbeid med alle daglige læringsaktiviteter.
- Byrådet vil styrke ordningene for elevenes medvirkning i skolemiljøet, som elevmeglingsordning, trivselsledere og ikke minst elevrådsarbeid og systematisk tilrettelegging for elevmedvirkning.
- Byrådet vil utarbeide pedagogisk veiledningsmateriale for hvordan barnehagen kan involvere barna og hvordan barns innspill skal håndteres. Barn i barnehage må lyttes til og involveres i arbeidet mot mobbing i barnehagen.

4.8. Barn og unge skal få en uavhengig tredjeperson de kan kontakte dersom det ikke blir slutt på mobbingen

Byrådet foreslår å opprette et ombud mot mobbing (mobbeombudet) som skal bidra til sikre Oslos elever og barnehagebarn et godt psykososialt miljø. Barn, unge og foreldre vil med dette få en uavhengig tredjeperson som de kan få hjelp og veiledning av i vanskelige saker. Ombudet skal være uavhengig av Utdanningsetaten, skolene, barnehagene og bydelene, men også samarbeide tett med disse. En viktig del av oppdraget blir å påse at lover og regelverk blir fulgt. Andre viktige oppgaver vil være informasjon, forebygging, kompetanseheving og

veiledning. Byrådet foreslår at mobbeombudet for Oslos barnehager, grunnskoler og videregående skoler opprettes med virkning fra 01.01.2017.

Organisatorisk plasseres mobbeombudet under bystyret og oppgavene samordnes med Elev- og lærlingombudet i Oslo. Elev- og lærlingombudet ser til at elever og lærlinger i videregående opplæring får rettighetene de har krav på generelt, og arbeider spesielt med elevmedvirkning. Kjernen i mobbeombudets arbeid vil være å bidra til at barn og unge i barnehage, grunnskole og videregående skole får et godt psykososialt miljø som fremmer helse og trivsel, slik at de kan oppleve trygghet og sosial tilhørighet. De to ombudenes virkeområder vil i mange tilfeller grense opp mot hverandre. Dette innebærer behov for et nært samarbeid dem imellom. Tilstrekkelig klare grenser mellom ombudenes virkeområder skal fremgå av deres mandater.

Grunnskolen er det eneste tilbudet til barn og unge som er obligatorisk. Derfor bør mobbeombudets forebyggende arbeid i skolen først og fremst settes inn her ved eventuelle kapasitetsproblemer. Barn kan ikke unnsnippe grunnskolen, og det er ikke alltid mulig å bytte skole. Mobbetallene bedrer seg noe på videregående trinn, og elevene i videregående kan også få hjelp til sine rettigheter fra Elev- og lærlingombudet.

4.8.1. Mandat for mobbeombudet i Oslo

Byrådet foreslår følgende mandat for mobbeombudet i Oslo:

1. Mobbeombudet er bystyrets ombud for barnehagebarn og elever i Oslo.
2. Mobbeombudet skal arbeide for barnehagebarn og elevers rett til et trygt og godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel, og læring - og gir dem muligheten til å oppleve sosial tilhørighet. Ombudet skal arbeide mot alle former for mobbing, krenkelser, trakassering og diskriminering av barnehagebarn og elever i Oslo.
3. Mobbeombudets virksomhet skal omfatte offentlige og private barnehager, offentlige grunnskoler og videregående skoler, samt grunnskoler og videregående skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16 – 19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole. Ombudets virksomhet skal heller ikke omfatte lærlingene. Deres rettigheter til et godt psykososialt miljø skal følges opp av Elev- og lærlingombudet og bedriftenes verneombud.
4. Mobbeombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Organisatorisk plasseres mobbeombudet under bystyret. Ombudet skal samarbeide med Elev- og lærlingombudet i Oslo.
5. Mobbeombudet skal bidra til at barnehagebarn og elever får sine rettigheter til et godt psykososialt miljø ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan rettighetene blir ivaretatt.

6. Mobbeombudet skal være et lavterskeltilbud som kan kontaktes av elever og foreldre i vanskelige enkeltsaker.
7. Mobbeombudet kan veilede og rådgi i enkeltsaker og gå i dialog med barnehager og skoler i saker som er vanskelig å løse.
8. Viktige oppgaver for mobbeombudet vil være informasjon, forebygging, kompetanseheving og veiledning. Ombudet skal:
 - synliggjøre og informere om sin rolle som mobbeombud. Informere om hvordan elever og foreldre kan ta kontakt, også anonymt.
 - være tilgjengelig og synlig på sosiale medier og andre nett-arenaer som målgruppen bruker aktivt.
 - være en informasjonsressurs og veileder for barn, elever og foreldre, skoleledere, lærere, barnehageansatte og andre som ønsker informasjon og hjelp vedrørende retten til et godt psykososialt miljø.
 - bidra til å forebygge digital mobbing og drive veiledning i utfordrende situasjoner knyttet til denne type mobbing.
 - samarbeide med aktører som arbeider med barn og unge, som eksempelvis Utdanningsetaten, skolene, bydelene, barnehagene, Elevorganisasjonen, Elev- og lærlingombudet, foreldreutvalg, PPT, skolehelsetjenesten, og frivillige organisasjoner.
 - prioritere det forebyggende arbeidet mot mobbing i barnehagen og grunnskolen.
9. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet.

4.8.2. Revisjon av mandatet for Elev- og lærlingombudet i Oslo

Som følge av opprettelsen av Mobbeombudet i Oslo og enkelte vedtatte lovendringer, er det nødvendig med en enkel revidering av Elev- og lærlingombudets mandat. Nåværende mandat og forslag til nye formuleringer lyder som følger:

Nåværende mandat, vedtatt av bystyret 15. 12. 2010

1. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring. Ombudets virksomhet skal omfatte både offentlige skoler og skoler godkjent etter privatskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter § 6A i privatskoleloven og voksenopplæringen.

2. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring. Ombudet skal skape møteplasser for å diskutere medvirkning og dyktiggjøre elever, lærlinger og lærekandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.
3. Ombudet skal være en informasjonsressurs og veileder for elever, lærlinger, lærekandidater og andre som ønsker informasjon og hjelp knyttet til rettigheter og plikter i videregående opplæring.
4. Ombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.
5. Ombudet skal kontrollere at elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingsperspektiv.
6. Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen.
7. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak over fireårsperioder.

Forslag til nye bestemmelser:

Byrådet foreslår følgende endringer i mandat for Elev- og lærlingombudet i Oslo:

Punkt 1. skal lyde:

Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lærekandidater i videregående opplæring i Oslo. Ombudets virksomhet skal omfatte offentlige skoler og tilbys også elever i skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16-19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole.

Punkt 6. skal lyde:

Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. *Ombudet skal samarbeide med mobbeombudet i Oslo.*

Lover og regelverk, tidligere vedtak

Med denne saken utkwitteres bystyrets vedtak 26.08.2015 i forbindelse med behandlingen av sak 243 Privat forslag fra Marianne Borgen (SV), Trine Dønhaug (SV) og Gülay Kutal (SV) av 12.03.2015 om økt satsing for å forebygge mobbing i barnehagen og skolen:

1. Bystyret ber Byrådet om å intensivere arbeidet mot mobbing og trakassering og etablere et Oslo program for et godt psykososial- og læringsmiljø i barnehagen og skolen hvor alle skolene og barnehagene skal være deltager i. Det skal samarbeides tett med barn og foreldre.
2. Oslos lokale manifest mot mobbing skal involvere barnehagene i Oslo.
3. Bystyret ber Byrådet om at resultatene i elevundersøkelsen om mobbing og krenkelser for Oslo og lokalt manifest mot mobbing legges frem for bystyret i forbindelse med Byrådets tertialrapportering med redegjørelse for tiltak og situasjon.
4. Bystyret ber Byrådet vurdere å innføre et mobbeombud som har som oppgave å ivareta barnehagebarn og elevers rett til et trygt og godt miljø, og levere notat til helse- og sosialkomiteen vedrørende saken.

I tillegg gjøres endringer i mandatet til Elev- og lærlingeombudet i Oslo, vedtatt av bystyret i sak 426/10.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Driftsutgifter til mobbeombudet er anslått til 1,5 mill.kr årlig og byrådet vil redegjøre for finansiering av tiltaket innenfor gjeldende budsjetttrammer i sak 1 2017.

Øvrige tiltak i saken er vurdert og vil bli gjennomført innenfor vedtatt budsjett.

Rapporteringsordning

Både Elev- og lærlingeombudet og det foreslåtte mobbeombudet skal levere årlige rapporter for sin virksomhet.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

1. Tiltaksplanen for arbeidet mot mobbing og for et godt psykososialt miljø i Oslos barnehager og skoler tas til orientering.
2. Det opprettes et ombud mot mobbing (mobbeombud) for Oslos barnehager, grunnskoler og videregående opplæring fra og med 01.01.2017 med følgende mandat:
 1. Mobbeombudet er bystyrets ombud for barnehagebarn og elever i Oslo.
 2. Mobbeombudet skal arbeide for barnehagebarn og elevers rett til et trygt og godt psykososialt miljø som fremmer helse, trivsel, og læring - og gir dem muligheten til å oppleve sosial tilhørighet. Ombudet skal arbeide mot alle former for mobbing, krenkelser, trakassering og diskriminering av barnehagebarn og elever i Oslo.
 3. Mobbeombudets virksomhet skal omfatte offentlige og private barnehager, offentlige grunnskoler og videregående skoler, samt grunnskoler og videregående skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16 – 19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole. Ombudets virksomhet skal heller ikke omfatte lærlingene.

Deres rettigheter til et godt psykososialt miljø skal følges opp av Elev- og lærlingombudet og bedriftenes verneombud.

4. Mobbeombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Organisatorisk plasseres mobbeombudet under bystyret. Ombudet skal samarbeide med Elev- og lærlingombudet i Oslo.

5. Mobbeombudet skal bidra til at barnehagebarn og elever får sine rettigheter til et godt psykososialt miljø ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan rettighetene blir ivaretatt.

6. Mobbeombudet skal være et lavterskeltilbud som kan kontaktes av elever og foreldre i vanskelige enkeltsaker.

7. Mobbeombudet kan veilede og rådgi i enkeltsaker og gå i dialog med barnehager og skoler i saker som er vanskelig å løse.

8. Viktige oppgaver for mobbeombudet vil være informasjon, forebygging, kompetanseheving og veiledning. Ombudet skal:

- synliggjøre og informere om sin rolle som mobbeombud. Informere om hvordan elever og foreldre kan ta kontakt, også anonymt.
- være tilgjengelig og synlig på sosiale medier og andre nett-arenaer som målgruppen bruker aktivt.
- være en informasjonsressurs og veileder for barn, elever og foreldre, skoleledere, lærere, barnehageansatte og andre som ønsker informasjon og hjelp vedrørende retten til et godt psykososialt miljø.
- bidra til å forebygge digital mobbing og drive veiledning i utfordrende situasjoner knyttet til denne type mobbing.
- samarbeide med aktører som arbeider med barn og unge, som eksempelvis Utdanningsetaten, skolene, bydelene, barnehagene, Elevorganisasjonen, Elev- og lærlingombudet, foreldreutvalg, PPT, skolehelsetjenesten, og frivillige organisasjoner.
- prioritere det forebyggende arbeidet mot mobbing i barnehagen og grunnskolen.

9. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet.

3. Mandatet til Elev- og lærlingombudet i Oslo, vedtatt av bystyret i sak 426/10, endres til:

1. Ombudet er bystyrets ombud for elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring i Oslo. Ombudets virksomhet skal omfatte offentlige skoler og tilbys også elever i skoler godkjent etter friskoleloven. Ombudets virksomhet skal ikke omfatte skoler etter voksenopplæringsloven eller fagskoleloven, men inkludere elever i alderen 16-19 år som tar grunnskoleopplæring etter opplæringsloven kap. 4 A ved en videregående skole.

2. Ombudet skal samarbeide med alle parter i videregående opplæring. Ombudet skal skape møteplasser for å diskutere medvirkning og dyktiggjøre elever, lærlinger og lære kandidater til aktiv medvirkning i læringsarbeidet.

3. Ombudet skal være en informasjonsressurs og veileder for elever, lærlinger, lære kandidater og andre som ønsker informasjon og hjelp knyttet til rettigheter og plikter i videregående opplæring.

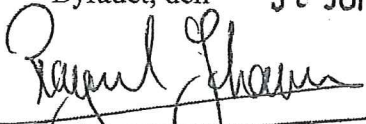
4. Ombudet skal gjennomføre opplæring og gi støtte til elevtillitsvalgte i elevråd og elevorganisasjoner.

5. Ombudet skal kontrollere at elever, lærlinger og lære kandidater i videregående opplæring får sine rettigheter ivaretatt, og gi tilbakemelding til politiske og administrative myndigheter i Oslo om hvordan deres vedtak følges opp, fra et elev- og lærlingperspektiv.

6. Ombudet skal være organisert som en egen enhet og utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i kommunen. Ombudet skal samarbeide med mobbeombudet i Oslo.

7. Ombudet skal legge frem en årlig rapport for sin virksomhet og utarbeide en handlingsplan med mål og tiltak over fireårsperioder.

Byrådet, den 30 JUN 2016

Raymond Johansen

Tone Tellevik Dahl

Vedlegg tilgjengelig på internett:

1) Litteraturliste

2) Innspill til saken fra Fagforbundet – 14f

3) Uttalelse til saken fra Utdanningsetaten

Vedlegg ikke tilgjengelig på internett:

Ingen